

Hajnal Ward Judit-Molnár Miklós*

KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA AZ INTERNETEN

Kísérleti amerikai-magyar program a fulbright alapítvány támogatásával

A távoktatás és a virtuális környezet tanulási formái egyre nagyobb teret kapnak itthon és külföldön. Kutatások és kísérleti kurzusok sora igyekszik megtalálni az adott tanulócsoportnak és tananyagnak megfelelő formát. A **virtuális tanulási környezettel** számos tanulmány foglalkozik, különösen az új technológiák alkalmazása területén (Gillespie 1998, Weller 2002, Cookson 2000, Porter 2004, Restauri 2004), néhány kutatás azt vizsgálja, hogyan hatnak ezen új technológiák az **oktatói szerepre** virtuális környezetben (Gillespie 1998, Littleton, Phil & Whitelock 2004) és a **tananyagfejlesztésre** (Honebein 1996, Borthick, Jones, & Wakai 2003, Porter 2004). A **diákok részvételi aktivitásával** kapcsolatban az a vélemény, hogy ebben a környezetben könnyebben felismerik saját tanulási igényeiket és lehetőségeiket (Bloxham & Armitage 2003), de felelősségteljesebbnek kell lenniük a tanulásban, és vállalkozó szelleműnek a részvételben mind az általános kommunikáció, mind pedig a tapasztalatok megosztása terén (Gillespie 1998). A siker titka a diákok motivációs szintjének és részvételi aktivitásának fenntartása az online tevékenységekben (Aragon, Johnson, & Shaik 2002).

A több nyelvet és kultúrát érintő online együttműködésnek eddig kevés figyelmet szenteltek, és a magyarságtudományi tárgyak virtuális környezetben történő oktatásáról is kevés szó esett. A következőkben az interneten keresztül végzett amerikai-magyar kísérleti oktatás eredményeit mutatjuk be, amelynek egyedi vonása, hogy az online együttműködést két kontinens között valósította meg sikeresen. Kétéves programunk figyelembe vette a hatékony online együttműködés és a **csoportmunka** területén szerzett tapasztalatokat (Borthick, Jones & Wakai 2003, Bloxham & Armitage 2003, Joiner 2004), a kurzusok menetközbeni és utólagos elemzésének és módosításának (Benigno & Trentin 2000), valamint a csoportmunka értékelésének (Nicolay 2002) eredményeit. A virtuális környezetben oktató

* Dr. Hajnal Ward Judit, Rutgers Egyetem, USA, jbajnal@rci.rutgers.edu; Molnár Miklós, ELTE, Hungarolingua, bunling@cbello.hu

kollégák és tananyagkészítők mellett tapasztalatainkat szélesebb körben is használhatják, mint például a virtuális környezetben oktatott tananyagfejlesztésben.

A program résztvevői

A Rutgers Egyetem az USA keleti partján található New Jersey állami egyeteme, egyike a néhány amerikai egyetemnek, ahol magyar nyelvi és magyarságtudományi oktatás folyik több mint negyven éve. A tizenöt éves Magyar Intézetben a Magyar Köztársaság Oktatási Minisztériuma és a magyarországi Fulbright Bizottság anyagi segítségével folyik a magyarságtudományi tárgyak oktatása. A Magyar Intézet tantárgyai a magyar mellékszak mellett a Közép-Európa főszak tantervéhez is kapcsolódnak. Nyilvános tudományos és ismeretterjesztő előadásait a környék magyarsága is látogatja. Sok Rutgers-diák magyar származású, ám változó szintű magyar nyelvtudással és magyarságtudományi ismeretekkel kezdi tanulmányait az egyetemen (bővebben a Rutgers magyar programjáról: Hajnal Ward 2005). Mivel az intézet célkitűzései között szerepel az is, hogy magyar felsőoktatási intézményekkel közvetlen kapcsolatokat tartson fenn, az **amerikai–magyar kulturális összehasonlító program** beleillett az intézet szerepkörébe. A választás nem véletlenül esett az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Karának Angol Intézetére és az angol nyelvtanár szakos diákokra. A projekt fő anyagi támogatója a Fulbright Alapítvány, amely az 1999/2000-es tanév Rutgers egyetemre delegált Fulbright-vendégoktatójának, Molnár Miklósnak adományozta a Fulbright Alumni Initiatives Award ösztöndíját. A leírás szerint az ösztöndíj célja a meglévő intézményi kapcsolatok ápolása, kiegészítő tananyagok készítése és az eltérő kultúrájú nemzetek közötti megértés elősegítése volt. Molnár Miklós két kurzust tanított a Rutgersen, ahol abban az időben Hajnal Ward Judit volt a magyar lektor. Több diák mindkettőjük óráit látogatta, akik később a projekt aktív és állandó résztvevőivé váltak. A második félévben a Fulbright-projekt előzményeként a debreceni Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola angol szakos diákjai részvételével folyt egy kísérleti program, első sorban a filmkultúra terén.

Az amerikai-magyar program

A program hivatalos neve **Linking Cultures: A Hungarian American Cultural Awareness Project** (Kultúrák összekapcsolása: magyar-amerikai nemzeti tudat projekt), céljai között – a Fulbright Alapítvány szélesebb célkitűzéseivel összhangban – a partnerintézmények közötti kapcsolatok fenntartása, amerikanisztikai és hungarológiai tananyagfejlesztés, valamint a magyar és amerikai diákok egymás kultúrájának kölcsönös megismertetése és megbecsülése szerepelt.

A program a következő négy szakaszra osztható (Molnár 2004):

1. szervezési szakasz és a résztvevők toborzása,
2. a tananyag megtervezése és elkészítése,
3. a program online oktatási szakasza,
4. a program lezárása, értékelés.

A kísérleti program legelső részében körvonalaztuk a főbb irányvonalakat és elvárásokat. Az első nehézségek már itt jelentkeztek. Hogyan lehet eltérő érdeklődésű, különféle tanulási módszerekhez szokott és változatos kommunikációs kultúrával rendelkező diákok számára tananyagot készíteni? Számítottunk arra is, hogy a magyar diákok tudása és érdeklődése az USA iránt valószínűleg nagyobb, mint ami az amerikai diákoktól várható egy kis ország esetében. Milyen oktatási formákban gondolkodhatnak a program vezetői, amelyek felkeltik és fenntartják a résztvevők érdeklődését? A magyar kultúrának mely témáin keresztül lehet az amerikai diákokat megközelíteni?

Mindezeket figyelembe véve, szerencsés választásnak bizonyult a Rutgers Magyar Intézete, ahol a hungarológia oktatása hagyományokkal és bázissal rendelkezik. Az egyik legnagyobb eredmény ebben a szakaszban az a döntés volt, amely révén mindkét országban kreditpontos kurzus részévé sikerült tenni a programot. A formális követelmények támasztása mellett a másik fontos motiváló erő a másik országban tartott **tudományos diákkonferenciára** történő felkészülés lett.

A második, tervezési szakaszban a figyelem középpontjában az együttműködés és a **kommunikáció szervezett formáinak** kialakítása állt. A magyarországi és az amerikai **programigazgatók és a webmester** hármasa alkotta a fő döntéshozó testületet, később a két **fórummoderátor** véleményére is támaszkodva. Minden információ időben felkerült a program weboldalára, amely ezáltal a program fő információs és kommunikációs központja lett. A diákok felé irányuló kommunikációt emellett a **diák csoportvezetők** munkája is segítette. Ebben a szakaszban került sor a legtöbb tanulási forma megtervezésére és kivitelezésére is, amelyeket aztán a harmadik szakaszban teszteltünk és véglegesítettünk. Az online kurzusnak helyet kerestünk a megfelelő hivatalos egyetemi kurzusok tantervében, ezek a kurzusok rendszeresen tartottak tantermi foglalkozásokat, tehát a programot úgynevezett „blended”, vagyis egyes formában bocsátottuk útjára.

A program tanulási szakasza első perctől fogva állandó és folyamatos figyelmet igényelt a teljes vezetés részéről. A **weboldal folyamatos frissítése**, a fórumra írt vélemények figyelemmel kísérése, a feladatok koordinálása, a határidők betartatása, stb. (mindez a hatórás időeltolódással és a két ország eltérő tanévstruktúrájával bonyolítva) meglehetősen időigényesnek bizonyult a precíz szervezés ellenére is. Az egyes félévekben a két országból 35-40 diák vett részt a programban, az összlétszám 105 (54 amerikai és 51 magyar diák). A nagyjából állandó létszám cserélődő résztvevőket takar, a diákok körülbelül egyharmada minden félévben részt vett a munkában 2000. február és 2003. május között, míg a többiek egy vagy két félévre kapcsolódtak be az amerikanisztikai tanulmányok (ELTE), illetve hungarológiai tanulmányok (Rutgers) keretében. A Fulbright Alapítvány támogatásával létrehozott és fenntartott weboldal jelentette a virtuális oktatóhelyet, ahol a diákok kihasználhatták az online tanulási környezet adta lehetőségeket a programvezetés által biztosított számos tevékenységi és kommunikációs forma segítségével.

Egy tájékoztató oldal ismertette a **tanulási célkitűzéseket**, és magyarázta el teljes részletességgel az egyes tevékenységi formákat, például együttműködés a teljes csapattal, csoport- és egyéni munka formájában. Részletes tanterv és tanmenet, va-

lamint heti bontásban listázott tevékenységek biztosították, hogy az időeltolás ellenére minden tevékenység összehangoltan történjen, és a feladatok határidőre elkészüljenek. A körültekintő és részletes tervet minden résztvevő következetesen betartotta, ami nagyban hozzájárult a program sikeréhez.

A diák csoportvezetők irányításával minden félévben 4-6 **vegyes amerikai-magyar csoport** (team) dolgozott együtt, hogy egy adott témán belül a két ország közti különbségeket feltérképezzék, illetve a különbségek és hasonlóságok gyökereire magyarázatot találjanak, például: az amerikai és magyar életvitel és életstílus, munka- és szabadidős tevékenységek, a család értékrendje, az iskolarendszer, a média szerepe, kisebbségek helyzete, nemzeti értékek, populáris kultúra stb. A program hivatalos nyelve az angol volt, de bármelyik nyelven használhattak forrászövegeket a diákok, sőt, alkalomadtán a forrásnyelvek összevetése a téma szempontjából a feladat fontos eleme volt.

Egy érdekes és újszerű tanulási formát is alkalmaztunk, a két országból származó **filmek elemzése és megvitatása** szerves részét képezte a tananyagnak. A filmeket eredeti nyelvükön, a másik nyelven feliratozva, azonos időpontban vetítettük a két egyetemen. Minden filmhez külön útmutató (viewing guide) készült az Internet Film Adatbázis (Internet Movie Database) segítségével. A filmek között volt: Coyote Ugly (Sakáltanya), Valami Amerika (Just Like Amerika), American Beauty (Az amerikai szépség), Chocolat (Csokoládé), és az Édes Emma, Drága Böbe (Sweet Emma, Dear Böbe).

Az információcsere és véleménynyilvánítás helyét egy **online vitafórum** (Discussion Forum) töltötte be. A diákok mindkét országból rendszeresen írtak a fórumra, az írásos közszereplés a tananyagban szerepelt. Az egyes témák kéthetente váltották egymást. A vitát a fórum moderátora nyitotta meg a téma ismertetésével, ez lehetett az éppen vetített film vagy valamelyik vitatéma, majd két héten át figyelte a vita folyását, és kiegészítő és helyreigazító megjegyzéseivel, illetve alkalmanként vitát provokáló kérdésfeltevésével segített. A kéthetes periódus végén a moderátor összefoglalta megfigyeléseit, és felvezette a következő témát. A vitákban különösen figyelemreméltó a személyes élményeket és változatos hangvételt sem nélkülöző, sokféle nézőpont megjelenése, ami nagyban hozzájárult a másik kultúra alaposabb megismeréséhez és megengedőbb értékeléséhez.

A programvezetés által összeállított háttérinformációk gyűjteménye **hiperlinkek** formájában szolgált kiindulópontként a diákok további kutatásaihoz és az adott vitatéma alaposabb megismeréséhez, például amerikai és magyar történelmi, politikai, kulturális témákban. Az adott közegre jellemző kifejezéseket egy szójegyzék magyarázta. A diákok gyakran vállalták a kezdeményező szerepét, és állítottak össze oldalakat saját országuk és kultúrájuk egy-egy jelentős vagy érdekes vonásáról egyéni vagy csoportmunka formájában, amelyek aztán a kurzus szerves részévé váltak a következő félévekben, mint például Kertész Imre Nobel-díja alkalmából vagy a hálaadás és Mikulás ünnepekről.

Az **interaktív feladatlapok** összeállítása a témáért felelős csoport feladata volt. A feladatok gondolkodásra és további kutatómunkára ösztönöztek amellet, hogy a versenyszellemet is erősítették. A csoportok feladata közé tartozott még egy önálló

kutatáson alapuló **szemináriumi dolgozat** megírása az adott témáról, amelyben a mindkét országból részt vevő diákok számára lehetőség nyílt a téma összehasonlító elemzésére. Az egyéni és csoportos dolgozatokat a weboldalon bárki olvashatta, és a dolgozat írói részt vettek a program fő díjáért folytatott versenyben, ami a másik országban rendezett diákkonferencián való részvételt jelentette, teljes költségtérítéssel, ugyancsak a Fulbright Alapítványnak köszönhetően.

Az egyéni dolgozatok leggyakrabban önkéntes alapon készültek a versenyben való részvétel céljából. A Rutgers-diákok ezeket magyar vagy angol nyelven írták. A magyar betűkészlet telepítéséhez és használatához szükséges külön utasításokat kaptak, a dolgozatok nyomtatott változatát pedig az Amerikai Magyar Alapítvány archívumában helyeztük el további kutatások céljából.

Nemzetközi diákkonferenciák

A két év alatt mindkét országban rendeztünk egy-egy diákkonferenciát a tanév végén, ahol a jelenlevők bemutathatták az együttműködés eredményét és élőben is véleményt cserélhettek egymással. A kiválasztott vendégdiákok képviselték a másik kultúrát és tudósították az otthon maradottakat az eseményekről.

Az **első konferenciát** a Rutgers Egyetemen rendeztük az első félév végén. Egy háromnapos rendezvénysorozat adott méltó keretet az eseményeknek, amelyek sorát Gerald Pirog, a Szláv és Kelet-Európai Irodalmak és Nyelvek tanszékvezetője nyitotta meg. A plenáris előadók között szerepelt Sárközy Péter egyetemi tanár, a New York-i magyar konzul, aki az Európai Unióhoz való csatlakozásról tájékoztatót, és Márton András, a New York-i Magyar Kulturális Intézet igazgatója, aki az amerikai és magyar színházi életet hasonlította össze. Kovács Ilona, Fulbright-vendégprofesszor, az Országos Széchenyi Könyvtár Hungarika Dokumentációs Osztályának vezetője is megosztotta velünk gondolatait. A kísérleti online programot a magyarországi programigazgató, Molnár Miklós ismertette és értékelte, az amerikai programigazgató szervezésében pedig a csoportok munkájának eredményeit posztereken és bekötött dolgozatok formájában állítottuk ki. Más tablók a program történetét és alakulását, valamint a Rutgers Egyetem magyarságtudományi programját mutatták be a három nap során a két helyszínen, a Rutgers Egyetem Magyar Intézetében és az Amerikai Magyar Alapítvány Magyar Örökség Házában. A több mint húsz diák előadása között nagy sikere volt a két magyar vendég, Tóth Judit és Hohol Anikó az amerikai csoporttársakkal együtt tartott közös előadásának. Kulturális és sporteseményekkel szimbolizáltuk a magyar kultúra jelenlétét. Az egyik legnagyobb sikerű program a futballmérkőzés volt, a programban részt vevő amerikai és magyar származású amerikai diákok között. Emellett egy beszélgetés formájában a helyi magyar szervezetek képviselőivel is találkoztunk. A záró rendezvényen több mint száz vendég vett részt, a diákok elhozták hozzátartozóikat és barátaikat is.

A **második konferencia** helyszíne Budapest volt, fő témája pedig az amerikai és magyar nemzeti tudat különbözősége volt. A konferenciát N.Tóth Zsuzsa tanszékvezető nyitotta meg, majd Medgyes Péter, az OM helyettes államtitkára, a felsőoktatási intézmények nemzetközi együttműködésének jelentőségéről tartott előadást,

Damon Anderson, a budapesti amerikai nagykövetség angol nyelvi referense a magyar–amerikai kulturális kapcsolatokról tájékoztatott, Therese Buchmeier, az Institute of International Education vezetője pedig az amerikai felsőoktatási tanulási lehetőségekről beszélt. A meghívott előadók sorát Frank Tibor professzor zárta a magyarországi Amerika-kép történelmi változásáról tartott előadásával, és végül Molnár Miklós elemezte a kétéves projekt jelentőségét a két intézmény életében.

A rangos résztvevők megnyitó előadásait a diákok bemutatói és kerekasztalviták követték, amelyek sok olyan magyar diákot is vonzottak, akik egyébként nem vettek részt a programban. Három Rutgers-diák, Hamza András, Mészáros Ábel és Nate Tassinari tartott előadást a két kultúra közti különbségekről egy-egy adott szempontból. A konferencián kiállítottunk amerikai témájú könyveket is, valamint bővített formában a Rutgers Egyetemen is kiállított online program történetét és alakulását bemutató tablókat.

Értékelés

Minden tényezőt figyelembe véve, a program sikeresen zárult a két év változatos és izgalmas, sem nélkülözhető hétköznapijainak után.

A sokoldalú projekt egyik célja az volt, hogy az amerikai és magyar egyetemisták számára egy virtuális tanulói környezetet alakítson ki, ahol a diákok **első kézből szerezhetnek** ismereteket egymás kultúrájáról, a kultúra szót a legszélesebb értelemben alkalmazva, miközben saját kultúrájukról is alaposabban elgondolkozhatnak.

A projekt másik fontos területe az **online tananyagfejlesztés** és kurzusmenedzselés, amely ez esetben a tananyagkészítők, oktatók és diákok nemzetközi együttműködésére épült. Ami a szervezeti felépítést illeti (Molnár 2004), hosszabb távon is működőképesnek bizonyult, hogy a magyarországi és amerikai programigazgatók munkáját a webmester, a fórum moderátor és a diák csoportvezetők segítették. A program vezetői igyekeztek a háttérből koordinálni a munkát a közvetlen 'kézivezérés' helyett. A diákok hamar magukénak érezték a programot, és számos javaslatot tettek menet közben a hatékonyabb munka és a weboldal legoptimálisabb formájának érdekében.

A virtuális környezet egyik leghatékonyabb tanulási formájának, a kiscsoportos együttműködésnek valójában egyik ország oktatási rendszerében sincs nagy hagyománya, és az első szakaszban ez nagy nehézséget okozott. Az első félév kevésbé sikeres próbálkozásai után a vezetés által biztosított magasabb szintű koordináció, új diákok csatlakozása és a régi résztvevők rutinja jelentősen hozzájárult a csoportmunka színvonalának emeléséhez. A változások elsősorban a csoportok együttműködési formáját érintették, beleértve a csoportlétszám csökkentését, és az előző félév diákjai közül egy-egy csoportvezető kijelölését minden csoportban. A két egyetem közti versenyszellem ugyancsak motiválóan hatott, ám a legnagyobb aktivitást a fő cél, a másik országban rendezendő konferencián történő részvétel eredményezte. Összességében a statisztikai adatok igen magas és javuló részvételi arányt mutatnak, a teljes időtartam alatt a kezdő oldalt 5509 alkalommal látogatták (az első félévben: 1052, a második félévben: 1923, harmadik félévben: 2534).

Az **egyéni tanulási formák** és egyéni teljesítmények számos eredménnyel gazdagították mind az online, mind a személyes találkozási lehetőségeket. Az egyes diákok érdeklődési körének megfelelően kiváló dolgozatok és előadások születtek, a híres embereket és ünnepeket ismertető leírások pedig élvezetesekek és ötletesek. Némelyik előadás és dolgozat igen magas tudományos szinten állt, így például a két művészettörténeti (Rippl-Rónai és Moholy-Nagy) előadás a Rutgersen amerikai diákoktól vagy a Budapest és New York utcáin található graffitiket és az amerikai és magyar kulturális értékeket összehasonlító magyar dolgozatok.

Az interaktív tanulási formák közül mindenki kedvelte az online feladatlapokat, amelyeket eleinte a programvezetők, majd a csoportok készítettek. A legjobb megfőtők ajándékot kaptak, ami természetesen jelképes és lehetőleg vicces volt.

A programzáró felmérések alapján a tanulási módok közül a legnagyobb sikere a **vita fórumnak** volt, amit a 621 bejegyzés tanúsít. A moderátor tevékenysége ellenére, vagy talán épp ebből eredendően, a fórumon sokszor heves vitákban csaptak össze a más kultúrához tartozó és homlokegyenest eltérő értékrendszert képviselő vélemények. A saját sztereotip véleménnyel való szembesülés mellett a másik nagy tanulság a témában való személyes érintettség volt minden résztvevő számára. Az írásbeli kommunikáció ezen formája külön nyereség a bátortalanabbak számára, a fórumon a vita nem szemtől szembe folyt, mindenkinek volt ideje bőven arra, hogy alaposan átgondolja és nyelviileg megfelelő formába öntse mondanivalóját. A diákok sokat tanulhattak egymás meglehetősen eltérő vitastílusából is. A 147 sűrűn gépelt oldal felbecsülhetetlen értékű empirikus adatokat tartalmaz az amerikai és magyar diákok véleményéről, vitakultúrájáról, az anyanyelvi és nem anyanyelvi beszélők nyelvhasználatáról, többek között. A két moderátor egyénisége és oktatói tapasztalata nagy szerepet játszott a fórum sikerében. A fórumot először Sylvia Csűrös Clark, a New York állambeli Szent János Katolikus egyetem oktatója, a Rutgers magyar programjának hallgatója moderálta, majd szerepét Sinka Erika vette át sikeresen.

A program **virtuális színtere**, a weboldal jelentősen hozzájárult a sikeres együttműködéshez. A folyamatos frissítés, az arculat és a tartalom jelentős módosítása a kezdeti nehézségek után elősegítette a diákok tájékozódását, egyéni és csoportos munkáját. Az első félév után sikerült egy olyan logikus formát kialakítani, amelyet mindkét ország diákjai szívesen és gond nélkül használhattak, és aminek változtatásához a diákok ötleteit is figyelembe vettük. A weboldal kialakításában és fenntartásában óriási szerep jutott a webmesternek, Fényes Csabának, aki maga is tapasztalt nyelvtanár, és kiválóan ért az online oktatáshoz, valamint a kulturális különbségekhez. Sajnos, az anyagi források csak a program idejére tették lehetővé a szerver használatát, viszont a weboldalt teljes egészében archiváltuk további értékelések céljából.

A két konferencia, amellet, hogy jelentős motivációs tényezőként hatott, lehetőséget adott a személyes találkozásra, véleménycserére és a közvetlen tapasztalatszerzésre a másik kultúráról. Mind a két alkalommal azt figyelhattuk meg, hogy a jól megalapozott virtuális kapcsolat a valóságban szinte azonnal működőképes. A konferencia szervezéséhez segítséget nyújtottak az egyetemek a helyszín biztosí-

tásával és az esemény népszerűsítésével, de a fő szervezőmunka ebben is a programvezetőkre és néhány segítőkész diákra korlátozódott. A magyar és amerikai programigazgatók mindkét konferencián tartottak tájékoztató előadást, emellett eredményeinket több konferencián és kiadványban is az érdeklődők rendelkezésére bocsátottuk (pl. Clark & Hajnal Ward 2003, Clark & Hajnal Ward 2004, Molnár 2004, Ward & Clark 2005, Ward 2005).

Zárszóként a programvezetők azt állapították meg, figyelembevéve a diákok és moderátorok véleményét is, hogy a nemzetközi együttműködésen alapuló virtuális program remekül kiegészíti a tantermi órákat, emellett felkészít a nemzetközi szinten való munkavállalásra is azzal, hogy a kulturális különbségekre összpontosít. Azt azonban fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy online nemzetközi és egyetemközi együttműködés nehezen megvalósítható a megfelelő anyagi források nélkül.

Irodalom

- Aragon, S. R., Scott, D.J., Shaik, N. 2002. The influence of learning style preferences on student success in online versus face-to-face environments. *The American Journal of Distant Education*, 16: 227–244.
- Benigno, V., Trentin, G. 2000. The evaluation of online courses. *Journal of Computer Assisted Learning*, 16: 259–270.
- Borthick, A. F., Jones, D. R., Wakai, S. 2003. Designing learning experiences within learners' zones of proximal development (ZPDs): Enabling collaborative learning on-site and online. *Journal of Information Systems*, 17: 107–135.
- Clark, S. C., Ward, J.H. 2003. *Culture Contacts: An experimental online American–Hungarian project*. Előadás az American Hungarian Educators' Association konferenciáján, Columbia Egyetem, 2003. április 24–25, New York.
- Clark, S. C., Ward, J.H. 2004. Culture Contacts without borders: An experimental online American-Hungarian projekt. In: *Proceedings of the XLIIIth Annual Conference of the Hungarian Scientific, Literary, and Artistic Association*. Ed. Somogyi, L. F. 275–277.
- Cookson, P. 2000. Implications of Internet technologies for higher education: North American perspectives. *Open Learning* 15: 71–80.
- Gillespie, F. 1998. Instructional design for the new technologies. *New Directions for Teaching and Learning* 76: 39–52.
- Hajnal Ward Judit 2005. Hungarológia a XXI. században: Rutgers Egyetem, USA. *THL2* 1: 84–93.
- Honebein, P. 1996. Seven goals for the design of Constructivist learning environments. In: B. Wilson: *Constructivist learning environments.*, New Jersey, Educational Technology Publications. 17–24.
- Internet Film Adatbázis*. (Internet Movie Database. <http://www.imdb.com/>)
- Joiner, R. 2004. *CyberPsychology & Behavior* 7(2): 197–201.
- Littleton, K. Phil, D., Whitelock, D. 2004. *CyberPsychology & Behavior* 7: 173–182.
- Molnár Miklós 2004. New Approaches to American Studies: Interactive Ways of Developing Cultural Contacts. In: *Voices*. ELTE, Budapest. 49–59.
- Nicolay, J. A. 2002. Group assesment in the on-line learning environment. *New Directions in Teaching and Learning*, 91: 43–52.
- Porter, L. R. 2004. *Developing an online curriculum: technologies and techniques*. Publication info: Hersey, PA; London: Information Science Pub.

- Restauri, S. L. 2004. Creating an effective online distance education program using targeted support factors. *TechTrends: Linking Research & Practice to Improve Learning* 48: 32–40.
- Ward, J. H. 2005 September. *Culture Contacts: An online American-Hungarian language learning project*. The 2nd International Online Conference on Second and Foreign Language Teaching and Research. Readingmatrix web site, September 16–18, 2005. <http://www.readingmatrix.com/>
- Ward, J. H., Clark, S. 2005. Culture Contacts: An experimental American-Hungarian project in the online language-learning environment. *Proceedings of the 2nd International Online Conference on Second and Foreign Language Teaching and Research*. September 16–18, 2005. 79–86.
- Weller, M. 2002. *Delivering learning on the net: the why what & how of online education*. Routledge Palmer, London.